

הגיליון יו"ל לעילוי נשמתו הטהורה של הגה"ק ר' אהרון יהודה הרטמן ז"ע בן הגה"ק ר' בנימין ז"ע - גאב"ד שאמלוי, שהיה איש קדוש ונשגב וגאון אדיר שבקיאיותו בכל מכמני התורה בנגלה ובנסתר היתה מבהילה ומופלאה, לרגל יומא דהילולא רבא וקדישא שלו שיחול ביום א' הקרוב יום ט"ו בטבת ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח על ידי חבר המערכת נינו חזקי ויזל

לערות והארות: yoelf@asiatec.co.il
המכון התורני - יפו 208 קומה 3 ים; א-ה (בין 9:00 ל-18:00) שירותי הקלדה, הגהה, עריכה, עימוד ועיצוב מקצועיים לספרי קודש, חוברות, עלונים. לפרטים, וכן לתרומות והנצחות: 0504108058

בס"ד

שע"י המכון התורני ירושלים

ויחי - תשפ"ג | גליון 2 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

"בזכות התפילות של יוסף"

"וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה, וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קָחֶם נָא אֵלַי וְאֶבְרָכֶם"

(בראשית מח, ט-כ).

יוסף מביא את שני בניו אל יעקב אביו, ויעקב שואל אותו מי אלה. שואל המדרש (פסיקתא רבתא), הרי שבע עשרה שנה ישבו אצלו, ולמה עתה שואל מי אלה.

מבאר המדרש, שראה יעקב שני עגלי זהב שהקים ירבעם שהיה משבט אפרים ואמר לכלל ישראל "אלה אלהיך ישראל",

עוד צפה יעקב שעתידים ליפול מבניו חמישים ריבוא, מ' גימטריא חמישים, בגלל ירבעם יפלו חמישים רבוא במלחמה, שואל יעקב את יוסף, איך אתה רוצה שאברך אותם?? יוסף אומר, הם צדיקים. אבל רוח הקודש לא שורה על יעקב.

הביא יוסף את אמא אסנת ואמר, אבא בבקשה למענה. התחיל יעקב מחבקן ומנשקן ושמה, אמר אולי תשרה רוח הקודש

"וַיֵּחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם שָׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב שָׁנֵי תְּמִי שָׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וָאֶת שָׁנָה" (בראשית מז, כח).

החיים הנצחיים

פרשה זו, המדברת על מיתת יעקב ונקראת בשם "ויחי". וכן הפרשה המדברת על מיתת שרה ונקראת "חיי שרה" - להורות שרק החיים הנצחיים שאחר המוות, אחרי מה שאנו קוראים 'מוות' - המה 'החיים' האמיתיים. (אזנים לתורה - רבי זלמן סטרוצקי)

"וַיְעִשֵׂת עַמְדֵי חֹסֶד וְאֵמֶת אֶל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם" (בראשית מז, כט)
כתב רש"י, "חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול".

הדבר מבהיל למתבונן, יוסף הצדיק שעשה חסד עם כל העולם במשך תקופה ארוכה, וכדאיתא במדרש רבא (מקץ צ"א ה') "אבל יוסף זן את העולם בשני רעבון כרועה הזה שמנהיג את צאנו", ובכל זאת אינו נקרא שעשה "חסד של אמת", כי עדיין יתכן והוא לשם תשלום גמול, ורק חסד עם המת יקרא בשם "חסד אמיתי" שאינו מצפה לתשלום גמול!

"שִׁכַּל אֶת יָדָיו כִּי מִנְשָׁה הַבְּכוֹר" (בראשית מח, יד).

יש להעיר בלשון "כי מנשה הבכור", דמשמע שהוא נתינת טעם שמשום כך שיכל את ידיו, וצריך עיון מה נתינת טעם יש בזה. ובאבן עזרא פירש שהכוונה היא 'למרות', שאע"פ שמנשה הבכור בכל זאת שיכל את ידיו. והביא דוגמא לזה מהפסוק בפרשת כי תשא (שמות לד, ט) "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא", ועוד כיוצא בזה.

ויש לפרש עוד, שזהו נתינת טעם מדוע שיכל יעקב את ידיו, ולא שינה את מקומם של אפרים ומנשה שאפרים יהיה בימין ומנשה בשמאל, ועל זה התשובה "כי מנשה הבכור", ולכך לא רצה להעמידו משמאל, אלא רק שיכל את ידיו. (משולחנו של רבי אליהו ברוך)

"וְשִׁכַּבְתִּי עִם אֲבֹתַי" (בראשית מז, ל).
ביאר הג"ר זלמלע מוולאז'ין זצ"ל, שבפסוק זה רמוז דבר שהוא מעיקרי דת ישראל. תיבת "ושכבתי" מלמדת על ה"עיקר", כי

ולא שרתה, מיד יצא יוסף לחוץ בצער והתפלל, ומיד אמר הקב"ה לרוח הקודש להכנס ביעקב ואז ברכם "שימך אלהים כאפרים וכמנשה". כל כלל ישראל הרוויח ברכה זו.

נתבונן, אם יעקב ראה ברוח הקודש את ירבעם, אז איך לא ראה את יהושע וגדעון שעתידים לצאת??

אלא ההסבר הוא שהתפילות של יוסף אסנת ואפרים ומנשה הם הם שייצרו את יהושע וגדעון בכח תפילתם.

בגמרא ראש השנה יח כתוב: היה רבי מאיר אומר שנים עלו למיטה שווין בחולי וכן שנים עלו לגרדום ודינן שווה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל!! זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה, למה?? זה התפלל תפילה שלמה וזה לא התפלל תפילה שלמה.

וכי יתכן שאדם על הגרדום והוא לא התפלל בכוונה?? אז למה אחד ניצל וחבירו לא ניצל?

מסביר רש"י, אחד כיוון פחות והשני כיוון יותר בתפילה ובזה הרויח את חייו.

הרי לנו מה שווה עוד תוספת כוונה בתפילה ולו הקטנה ביותר, עולם ומלואו!

עתידה להיות "תחיית המתים" אשר בה יקומו כל מתי ישראל לתחיה. ומשום כך נאמר "ושכבתי" ולא "ונקברתי", כדי לרמז כי הוא ככל אדם השוכב אשר בדעתו לקום לסוף זמן.

(מובא בספר אהל משה)

*

"וַיֵּיט שְׁכָמוֹ לְסִבְל" (בראשית מט, טו) עול התורה, ויכלול עוד "ויט שכמו לסבול" שהיה משפיל עצמו. ומכאן ראוי לכל לומדי התורה להיות בהם מדת השפלות.

(רבינו בחיי)

*

"שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת יַצְחָק וְאֵת רַבֵּקָה אִשְׁתּוֹ" (בראשית מט, לא).

הקשה הרב מחרקוב הגרא"מ סלמון, כיצד קרא יעקב אבינו לאביו ולאמו בשמם, והלא הלכה פסוקה היא בשולחן ערוך (סימן רמ ה"ב): לא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר "אבא מארי".

ויש לתרץ, דהלא בתחילת דבריו אמר יעקב אבינו "קברו אותי אל "אבותי", לכן אתי שפיר מה שאחר כך פירש את שמותם [ר"ל, שמכיון שכבר הזכיר את אביו ואת אמו בתואר "אבותי" סגי בהכי, וכמו שמצינו בגמרא סנהדרין (פ, א) שר' יוסי הזכיר את אביו בשם "אבא חלפתא", ובמעילה (יז, א) איתא שרשב"י הזכיר את אביו בשם "יוחאי אבא"]. (הר צבי - רבי צבי פסח פרנק)

ועיין בספר בן איש חי (שנה שניה פרשת שופטים) שתמה כן, ותירץ שדיבורי יעקב אבינו הללו היו ברוח הקדש ששמה אותם בפיו בתיבותיהן ובאותיותיהן ע"ש.

*

י"א טבת תרי"ב: הגאון רבי שלמה ב"ר עקיבא איגר בעל גליון מהרש"א

בשנת תקצ"א, עם פרוץ המרד הפולני נגד הרוסיים, אבד כל הוננו וכל רכושו ירד לטמיון. בדלית ברירה נאות לבקשת הקהילה הגדולה קאליש, וקיבל עליו את משרת הרבנות בעיר ואם זו.

קהילת קאליש התגאתה ברבה הגדול וחילקה לו כבוד רב. אף הוא הקדיש את עצמו למען קהילתו ודאג לצרכיה. אביו הגאון ביקר אותו בקהילתו אשר בקאליש כדי לנוח קצת מעמלו וכדי להתראות פנים אתו. העיר קאליש המתה מרוב מבקרים שבאו לקבל את פני צדיק הדור.

רבי שלמה עלה במעלות הגרם ונתחבב על כל שכבות הצבור, מספר פעמים נתקבל על ידי הקיסרים אלכסנדר וניקולי ופעל אצלם לטובת היהודים, ואף במשך תקופה מסויימת שימש כציר באסיפה הלאומית.

בשנת תקצ"ח נקרא לכהן פאר בעיר פוזן, כממלא מקום אביו זצ"ל.

בכתב הרבנות שהוגש לו נאמר בין השאר: "...ויסכימו בלבב שלם, כי אחרי אשר נתן ה' חכמה ותבונה לשלמה, ה"ה הרב הגאון המפורסם מו"ה שלמה איגר נ"י, בנו של האדמו"ר הרב הגאון רשכבה"ג מו"ה עקיבא איגר זצלה"ה, אשר באור פניו הלכנו זה יותר מעשרים שנה וכו' לכן ימלא מקום אביו הגאון נ"ע זי"ע לשבת על כסאו, כי לו יאתה נזר והוד כתר הרבנות דפה קהילתנו, ואותו נבחר לנו לראש, להיות לרב ומורה, מנהל צאן קדשים לדון ולהורות להדריך אותנו כדת תוה"ק".

בשבתו על כסא אביו, היתה ראשית פעלו - לחזק את היסודות אשר הניח אביו בפוזן. בראותו כי התרומות לטובת עניי ארץ ישראל הולכות ופוחתות, הוציא כרוז לכל עושי הצדקה וחסד בכל עיר ועיר, וביקש מהם להגדיל את תרומותיהם. את התרומות הוא מבקש, כי יעבירו ישר אליו כדי לחסוך בהוצאות.

את הכרוז הוא מתחיל כך: "משמת רבי אבא מארי, רב הגולה זצוק"ל, בטלה השקידה בקצת ערי המחוז לשלוח הנה תנופתם למסעד אחינו העניים והאביונים די בארעא דישראל ובירושלים עיה"ק תובב"א".

רצוני שכל אחד ישלח אשר בידו, אם מעט ואם רב, פעמים בשנה, היינו בחודש אייר ובחודש מר חשון בכל שנה ושנה, ויאבה לשלוח על הדואר לידי כי כדאי וכדאי מעט דמי הדאר אשר יפסידו העניים לעומת תועלת מרובה שיצא להם מזה".

אף הוא לחם מלחמת השם במשכילים ובמתחדשים למיניהם, לשם כך יזם אסיפה גדולה בהשתתפות גדולי הדור. בדעתו היה לנסוע ללונדון ולהפגש עם האב"ד רבי נתן אדלר. בבואו להמבורג נודע לו כי רבי נתן אדלר נמצא בהנובר וילך להנובר להועד אתו. בדרכו

נולד בשבת תקמ"ז בעיר ליסא, חונך על ברכי אביו הגדול רבי עקיבא איגר, וקיבל ממנו את כל תורתו. אציל הרוח ואנין הדעת, קומתו התמירה וקווי פניו הנסכיים שיוו לו הוד והדר.

בהיותו עוד צעיר לימים נתפרסם לגדול בתורה ויראה. אביו הגדול התגאה בבנו העילוי הצעיר. באחת מתשובותיו כותב אליו אביו: "חדאי נפשי בדבריך הנעימים, בפילפול ובסברא אשר הגיעוני, בכורי פרי תנובתך הם אשר הקרבת אלי מאז יצאת מלפני, ולמה זה נחבאת בני בדבריך עד היום? הלא שמח תשמחני בראותי אותך הולך בשביל השכל הישר בדברי הראשונים נ"ע, כה תחזיק במעמדך, ומובטחני שלאילנא רברבא תתעבד".

אחרי חתונתו התיישב בוורשא. חכמתו ואצילותו עמדו לו ורכש הון רב. אם כי ניהל עסקים גדולים, הרי מצא לו זמן להרביץ תורה ולחדש חידושים, שהפליאו אף את אביו. לפי דרישת אביו הגיש אליו את כל חידושי שחידש בדיבוק חברים.

באחד ממכתביו מראה לו אביו הגדול חיבה יתירה, חיבת אב גדול לבן, המראה סימני גדולה וחיל באורייתא, וככה הם דבריו: "בן יקיר לי מפנינים, אב בחכמה ורך בשנים, שהיה לי למשיב נפשי ולהחיות רוחי, לשעשע בדבריו אשר העלה בכוחו הגדול וידו החזקה, בחריפות בבקיאות גדולה", ומסיים: "ודברי בני המלאים דעת, הרחבים והעמוקים, טובים ומתוקים".

רבי שלמה עלה ונתעלה בתורה בחכמה ובעושר. ביתו היה בית ועד לחכמים וגדולי תורה. מעושרו הרב נהנו תלמידי חכמים וסתם נצרכים.

את פירסומו הרב ניצל לטובת אחיו היהודים. דמותו האצילית שיוותה לו הדר ובפני מלכים התיצב. אולם, אף הוא לא ניצל מקנאת הבריות, באחד הימים הוציאו עליו שם רע כאילו פשט את הרגל, דיבה זו השפיעה עליו בצורה מבהילה, במכתבו לאחיו הבכור רבי אברהם, מתנה הוא צרותיו בזו הלשון: "חדשות הודיעך אשר קרה, אנשים רעים ממשפחה שפלה הידועה פה, הוציאו קול ושכרו אנשים ריקים להגיד בכל בתי משתאות איך שעשיתי בנקרוט (פשיטת-רגל) בסך שמונים אלף ריכסטאלר, גם העמידו אנשים אצל שערי העיר לאמר לכל הבא: השמוע שמעת חדשות שר"ש איגר באנקרוט מסך שמונים אלף ריכסטאלר, עד ששני ימים היתה כל העיר הומה ברעש, ואנוכי לא ידעתי מאום, כי איש לא הרהיב בנפשו להגיד לי או לשאול אותי על ככה. כעברו שני ימים ונודע כי אין תובע ואין מכלים ומבקש, ואז מעצמו נשתקע והכירו כולם השקר. כי מי לא יבין שברעש כזה אם יהיה איש בעיר שיגיע לו מה, עד מהרה ירח לבקש את שלו".

חשיבות לימוד החומש עם פירוש רש"י

מתוך הנהגות טובות שכתב רבי שלמה איגר (בנו של רבי עקיבא איגר) אל בנו: "אף כי תלמוד בעצמך סדר הפרשיות של כל שבוע כאמור, אעפ"כ תלמוד בכל שבוע עם רבך עוד פעם הסדר מהחל עד כלה עם פירוש רש"י, למען תחזור על כל סדר ב' פעמים בשבוע. גם דע כי לימוד זה אינו דבר נקל כ"כ וכמה חבורים גדולים נתחברו על התורה וביחוד על פירוש רש"י, ע"כ וודאי יצא לך תועלת אם תלמוד ג"כ אצל רבך, ואל תאמר שאינו לפי כבודך ללמוד חומש אצל רבך, כי לא מחכמה תאמר כזאת. אם תחקור תמצא שגיסי הצדיק אב"ד דפרעשבורג (ה"חחם סופר") לומד בכל לילי שבת הסדרה עם פירוש רש"י עם כל הישיבה אשר הם יותר ממאתים איש וגם לומדים מופלגים בני עירו באים לשמוע ומפליגים מגודל תועלת המגיע להם מזה.

(חוט המשולש)

מצוותאנו לבני

"שיהיה דבורך בנחת עם הבריות, ואל תקל בכבוד שום אדם, ואצ"ל שלא להתלוצץ משום אדם אף אם תדמה שדבריו דברי שטות ותבוז אותם בלבך, אל יבהלך לך לצחוק ממנו, גם אם תראה שאנשים רבים וגדולים ממך יצחקו עליו, אתה אין לך טוב אלא השתיקה. תהיה רגלך מצוי בבית הרב הגאון מוריניו חיים נ"י והוי שותה בצמא את דבריו והסתכל במה שיש בו מן המידות הטובות ותקנא בו להרגיל עצמך בהן, פוק חזי כמה דבריו בנחת עם כל אדם ובפנים שוחקות, ואיך הוא מכבד גם את הקטנים וצעירי ימים, וזהו גורם ריעות ואהבת הבריות ומביא כבוד לעצמו, כאמרם איזהו מכובד המכבד את הבריות. להרחיק דרך עוצב כי אם להיות תמיד שמח וטוב לב משתעשע בתורת ה' ויראתו".

(הגאון רבי שלמה איגד בצוותאנו לבניו)

מכבלי יבום מטעמים אשר אבאר אי"ה ודברי קדשו יהיו לנו שעשועים".

בגלל סיבות שונות לא נודע לחתם סופר מפטירת חותנו הגאון רבי עקיבא איגר. החתם סופר התרעם על גיסו רבי שלמה שלא הודיעו על כך. רבי שלמה מצטדק בפני גיסו בנימוק, כי מנערותו התרגל ושם לו חוק לברוח מלבשר רע.

שתים עשרה שנה ישב על כסא אביו בפוזן, מכובד בעיני שרים ורבי המלוכה, נכתר בתואר "הרב הראשי" על ידי פרידריך ווילהלם מלך פרוסיה. נפטר רבי שלמה והוא בן שישים וחמש שנה. הניח שני בנים רבי ישראל שרגא ורבי ליבלי איגר, האחרון היה הראשון שהתקרב לחסידות בניגוד לרצון אביו, שעלה בהתנגדותו לחסידות על אבי זקנו רבי עקיבא איגר, שחיבב את האדמורי"ם מפולניא.

חסידים מספרים: כשעבר רבי בונים מפשיסחה את פוזן, בדרכו לקרלסבד, הציע לרבי עקיבא איגר להצטרף לחסידות. רבי

המשך בעמוד הבא

כמה גדול כח התורה

בבואו פעם אחת לניחום אבלים בבית מר פרבר, גיסו של רי"מ ביונים, סיפר רבינו באזני הנוכחים את העובדה הבאה. יהודי סוחר בפולין פנה אל הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל, בימי מגוריו בוורשה, שיבקש מאביו הגרע"א ברכה לרפואת אשתו החולנית אשר הרופאים נואשו לרפאותה. הסכים הגר"ש למלא את בקשתו, אחרי שהלה הבטיח לתת מכספו לצדקה את מלוא הסכום שהיה דרוש לרכישת בגדי חורף עבור מאתיים לומדי תורה בישיבתו. "אין זה מדרכי להטריח את אבא בכגון דא, אך מפני גודל המצוה להחיות נפש התלמידים בבגדים חמים, אצא מגדרי" אמר רבי שלמה. מיד נתן הסוחר את הכסף בידו והגר"ש כתב לאביו בקשה שיתפלל. כעבור ימים ספורים הגיעו מענה מאביו הגרע"א בו נאמר: "התפללתי ולא נעניתי, אולי יש טעות בשם..." ואכן, התברר שבאמת היה טעות בשמה של החולנית, שנתחלף בשם אמה, ושוב התפלל הגרע"א למענה והודיע שוב לבנו: "התפללתי בעד... ונעניתי..." והאשה נתרפאה. כשסיים את הסיפור הוסיף הגר"א קוטלר בהתפעלות: "צאו וראו כמה גדול כח התורה, שהרעק"א היה בטוח שתפילתו נענית ודאי, ואם לא נענה מוכרח להיות שיש פה איזה טעות...".

(אש התורה - רבי אהרן סורסקי)

המשך בעמוד הבא

*

עבר את אלטונה ונחל בה כבוד רב, וכך הוא כותב: "ובו ביום סמוך לערב באתי לשלום לאלטונה וכבוד גדול נתכבדתי שם מהאב"ד נ"י ובני ביתו, אשר קידמו פני בתרועות וידידות, בבית משכני טרם באתי לבית הגאב"ד נ"י. הקול נשמע בכל אלטונה והמבורג וגם רבני המדרשות קלוזנר מאלטונה והמבורג, כולם נקבצו באו אלי".

בתחילה חשב לצרף למלחמתו את השר משה מונטיפיורי, אולם באותו פרק זמן סערה היהדות כולה על דבר עלילת הדם בדמשק ומונטיפיורי לא היה יכול להתפנות לדבר זה.

הוא לא נח ולא שקט והמשיך במלחמתו העזה. בקולה האדיר הרעים נגד גייגר שעמד לקפח את הגאון רבי שלמה זלמן טיקטין אב"ד ברסלו, ואף הצליח לסלקו מכס הרבנות.

הודות להתערבותו נאות הקיסר פרידריך ווילהלם הרביעי מפרוסיה, להושיב את רבי שלמה זלמן טיקטין על כנו.

הוא הגה גם את הרעיון ההתישבותי. בכיוון זה פעל להעברת מספר משפחות לחקלאות. לשם כך יסד מספר חברות להתישבות, וכבר בא בדברים עם בעלי אחוזה גדולים, שהסכימו להחכיר אדמתם ליהודים.

משום מה לא יצאה לפועל תכניתו הנועזה, שהובטחה לה עזרתו של הקיסר פרידריך ווילהלם.

רבי שלמה עמד במשא ומתן של הלכה עם כל גדולי הדור ובפרט עם גיסו הגאון בעל "החתם סופר" זצ"ל, שנהג בו כבוד וכמה פעמים הסכים לדבריו.

בתשובה אחת אנו קוראים: "יקרת דברי קודשו הנחתים עד צאתי קרית חוצות, בשוקי בראי, לשאוף אויר צח, בסוף ימי הקיץ כדרכי. אז שעשעתי היום פה יער גן סמור לפרשבורג, וטילתי בין ערוגת שושנים. שפתותיו נוטפות דברים עמוקים מדבש מתוקים, אלה התורות והחוקים. ובגוף הדין הנני מסכים להתיר את האשה

"כיבוד אב" של הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל

הגאון רבי שלמה איגר הגיע לביקור בבית רבן של ישראל רבינו הגרעק"א, שהתגורר בפוזנא. נכנסו אליו חכמי העיר הגדולה לשמוע דברי תורה ממנו ולהתפלפל אתו, אך הוא לא התפנה לשוחח, הוא דחה אותם בכל מיני תירוצים שונים.

כאשר שב רבי שלמה לביתו, הוא קיבל מכתב כאוב מאחיו, בו הוא תמה, מדוע לא הקדיש מעט מזמנו לחכמי פוזנא?

רבי שלמה איגר השיב לו במכתב, וזה תוכנו: "חשד שווא חשדת בי, אחי יקירי. תלמידי חכמים חביבים עלי כבנים ואני תמיד משתדל לכבדם ולשוחח איתם, אולם הפעם לא אמרתי לפניהם דברי תורה, מכיון שאבא היה לידי ולא רציתי להורות הלכה בפניו. בפעמים אחרות כשהייתי בפוזנא היה אבא יוצא מחדרו, ואז הייתי אומר דברי תורה, אבל הפעם ישב אבא כל הזמן בחברת תלמידי החכמים, ולכן לא דיברתי איתם בהלכה. אתה גם טוען שלא רציתי לדרוש בפניהם, אך אני ידעתי שגם אבא ירצה לשמוע אותי, והוא זקן וחלוש ואינו יכול ללכת עד בית הכנסת, לא רציתי להטריח אותו, וידעתי שאם לא ילך יצטער שלא שמע אותי ולא כיבד אותי בנוכחותו, לכן לא הסכמתי לדרוש".

(יערב נא שיחי" ח"ב פרשת קדושים)

*

אכן נראה דיש לחלק ביניהם. דבנדון של הגרע"א גם בחול הוא מחויב בקידוש של שבת אלא שמחויב בו רק בזמן של שבת. ונמצא דמה שלפני שקיבל עליו את השבת אינו מחויב בקידוש הוא רק מפני חסרון זמן שעדיין לא הגיע בשבילו הזמן של שבת. ואז שפיר י"ל דכיון דבידו להביא אל עצמו את הזמן של שבת ע"י שיקבל את השבת לא חשיב מחוסר זמן בחיובים של שבת וכבר עכשיו חשיב בר חיובא. משא"כ בבן ארץ ישראל בחו"ל אין עליו שום חיוב של יו"ט שני כלל. ואז הבידר לעשות עצמו לבן חו"ל צריך לחדש עליו מציאות חדשה שיהיה לבן חו"ל ועי"ז יתחייב ביום טוב שני. ובזה י"ל דמה שזה בידו אינו יכול ליצור מציאות חדשה וממילא שחשוב אינו בר חיוב בחיוב של קידוש דיום טוב.

כתב הגאון רבי עקיבא איגר בהגהות לשו"ע או"ח (סי' רס"ז על מ"א ס"ק א') וז"ל: מסתפקא אם אחד שלא קיבל עליו שבת יכול כו' לקדש למי שקיבל עליו שבת. די"ל דלזה שלא קבל דהוא חול אצלו הוי כאינו מחויב בדבר כההיא דירושלמי הובא בתוס' יבמות (י"ד) 'בן עיר אינו יכול להוציא לבן כרך דהוי אינו מחויב בדבר'. או דהכא עדיף דבידו להביא עצמו לידי חיוב לקבל עליו שבת, וצ"ע לדינא, ע"כ.

ועיין באמרי בינה (דיני שבת סוף סי' י"א ד"ה ואם בן ארץ ישראל) דנסתפק בבן ארץ ישראל שיצא לחו"ל ודעתו לחזור אם יכול להוציא לבן חו"ל בקידוש דיום טוב שני. ועיין שם שמדמה את זה להך צד של הגרע"א דכיון דבידו לקבל עליו את השבת חשוב בר חיובא, והכא נמי בבן ארץ ישראל בחו"ל כיון דבידו לקבוע בדעתו שלא יחזור לארץ ישראל ולהתחייב ביום טוב שני חשיב בר חיובא.

המשך מעמוד 3

כתב מכתב לאביו, הגרע"א, ולא קיבל ממנו תשובה. שאלו הג"ר שלמה על אודות השאלה, והשיבו ר' ישראל שהשאלה נסבה בענין בדיקת תולעים, כי למה צריך לבדוק מהם, הרי גם אם יאכלם הרי הוא מתעסק ופטור. אמר לו הגר"ש כי זוכר הוא שאלה זו, ובאמת הגרע"א כתב את התשובה לר' ישראל על מתעסק שעדיין יש בזה איסור, אולם לאחר שחזר על התשובה שכתב, שוב התחיל לקונן בלבבו החשש כי הנה שאלה זו הגיעה מרחוק, מסלנט, ושם יש רב גאון בתורה, רבי הירש ברוידא, ולמה נשלחה עד אלי, וחשבתי שאולי יש שם מחלוקת ורוצים להקניט את הרב עם התשובה שלי, ולכך לא נשלחה התשובה.

שמעתי כשרבי לייבל איגר עבר לדרך החסידות, אביו רבי שלמה איגר ז"ל נצטער כיון שפחד שירד מדרך בית ה' ח"ו, וכשסיפרו זאת לסבא הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל נענה ואמר אין מה לדאוג ולפחד, כי כשאדם יורד מדרך התורה ח"ו הדבר הראשון שמזלזל הוא בנטילת ידים, ואם לא ראינו בזה ח"ו ולזול, הרי שאין לחשוש. ע"כ. מכל הנ"ל חזינן את גודל הזהירות שיש לזהר בהאי מצוותא דרבנן - נט"י.

(בידורי חיים)

*

סיפר הגר"ש אויערבך זצ"ל: אור ישראל מסלנט זיע"א פגש פעם את הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל (בנו של הגרע"א), ואמר לו שבצעירותו

המשך מעמוד 3

עקיבא לא נענה לו.

ואם גדולי החסידות לא הצליחו למשוך לצדם את הגאון הנפלא מפוזן, הרי רבי מנחם מנדל מקוצק, הצליח לעשות נפש גדולה אצילת רוח, בן בנו של רבי עקיבא איגר - לחסידות. שנים רבות ישב רבי ליבלי איגר בקוצק. אביו רבי שלמה לא השלים עם כך, ואף שלח שליחים מיוחדים לעקוב אחרי התנהגות

בנו בקוצק, אולם כל זאת לא מנע מרבי ליבלי להמשיך בדרך החסידות. אחרי שרבי מרדכי יוסף מאיז'בצה נפרד מרבו מקיזק, נלווה אליו רבי ליבלי, שלש עשרה שנה ישב אצל רבו באיז'בצה והשתלם בתורה ודעת. אחרי פטירת רבו דבקו בו מאות חסידים.

"ויאמר ליוסף הנה אביך חולה". (בראשית מח, א)

להתרחק ממכשול לשון הרע

בפסוק זה מבואר שיוסף עצמו לא ידע כלל על מצבו של אביו - והוצרך שיודיעו לו שאביו חולה, ובמדרש (פסיקתא רבתי ג, י) הוסיפו חז"ל עוד, שיוסף לא הגיע כלל לבית אביו בכל השנים שהיה אביו במצרים ומשום שחשש שאם יהיה לבדו עם אביו בבית, אז אביו ישאל אותו פרטים אודות מעשה מכירתו, ויהיה מוכרח להשיב משהו, ואז אביו יכעס על השבטים, והשבטים יינקו מכח קפידתו של יעקב. ויש להתפלא מגדולת וגבורת יוסף הצדיק, שבמשך כל כך הרבה שנים מסר נפשו כדי שלא יגיע על ידי ביקורו אצל אביו נזק לאחיו מקללתו של יעקב, ואף שהיה

מנותק מאביו תקופה ארוכה כל כך - במשך כ"ב שנים שהיה במצרים, ובודאי הוא התגעגע מאוד לאביו ורצה להיות עמו כמה שיותר, מ"מ בכל י"ז שנים שהיה אביו במצרים, לא הלך לבית אביו כי חשש שיכשל לומר דברים שאין לאומרם ויזיק לאחיו! וזו הוראה לכל אחד ואחד - כמה צריך להתרחק מסביבתם של בעלי לשון הרע, וממקום שאולי ישל שם בדיבורים אסורים ובלשון הרע או רכילות וענייני מחלוקת וכיו"ב. (הגר"מ שטרנבוך)

ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה". (בראשית מח, ט)

בקשה שהבנים לא יגררו אחרי סביבה לא טובה

יש להבין מהי מעלת אפרים ומנשה על פני כל השבטים - אשר לדורות עולם מתברכים כל ישראל שהיו דוקא כאפרים ומנשה, ולמה לא מברכים שהיו כשבטי י-ה. ויש לפרש שאפרים ומנשה גדלו במקום טמא, ואעפ"כ נתחנכו לדרך התורה, ומסרו

נפשם להתגבר ולא להימשך אחר הסביבה, וזה מה שמברכים "ישמך אלוקים כאפרים וכמנשה" - שאנו מבקשים מהקב"ה שגם בנינו יחזיקו באידישקייט בכל התקופות, וגם במצבים שיהיו בסביבה של רשעים וקלי דעת שאינם שומרים על התורה ומצוותיה.

(הגר"מ שטרנבוך)